

Asemakaava nro 8848

HÄMEENPUISTO

LIITO-ORAVASELVITYS 2025

Tampereen kaupunki / Asemakaavoitus

28.4.2025

Johdanto ja suunnittelualue

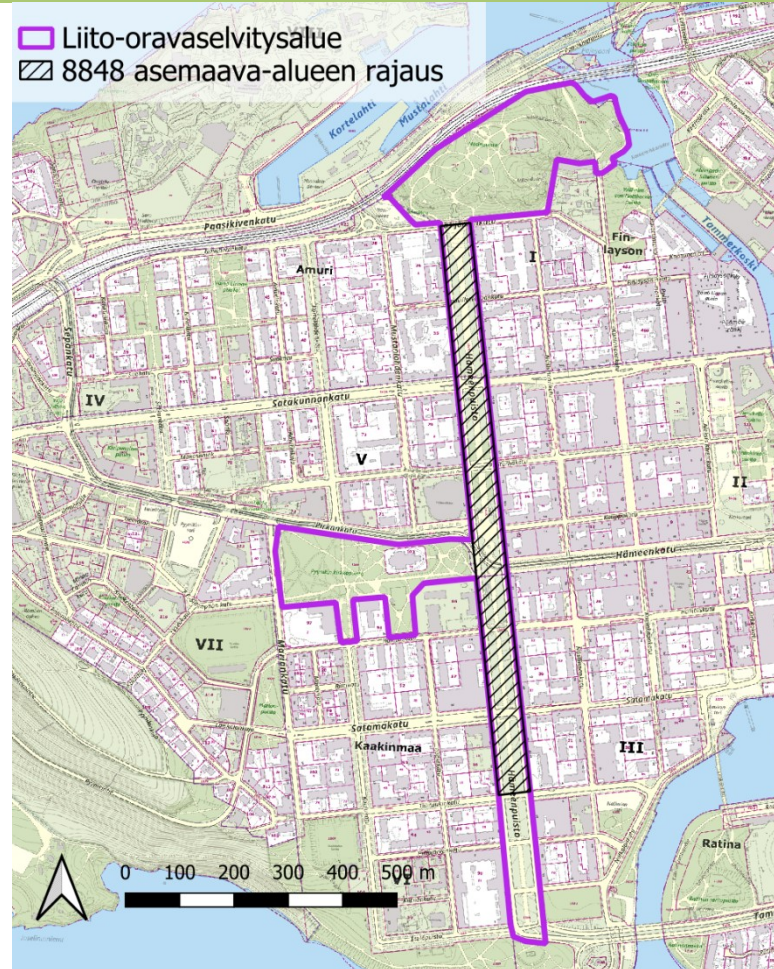
Hämeenpuiston asemakaavamuutosta varten laadittiin liito-oravaselvitys keväällä 2025. Hämeenpuisto on tärkeä viherkäytävä Tampereen läntisessä keskustassa Näsin- ja Eteläpuiston välillä ja sillä on suuri virkistysellinen merkitys. Hämeenpuisto on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY). Se on 1830-luvun kaupunkisuunnitteluun liittyvä pisin yhtenäinen puistokäytävä Pohjoismaissa. Asemakaavan muutos kattaa lähes koko Hämeenpuiston alueen.

Asemakaavamuutoksen tavoitteena on turvata Hämeenpuiston arvot historiallisena puistona ja osana viherverkostoa sekä Tampereen kansallista kaupunkipuistoa. Tavoitteena on myös kehittää Hämeenpuiston katuja osana keskustan kehää ja parantaa joukkoliikenteen saavutettavuutta, kaikkien liikennemuotojen liikenneturvallisuutta ja käyttäjämukavuutta. Tavoitteena on lisäksi tukea Hämeenpuiston kehittämistä tapahtumien ja puistoa elävöittävien toimintojen suhteen. (Hämeenpuisto, asemakaavan selostus 2023)

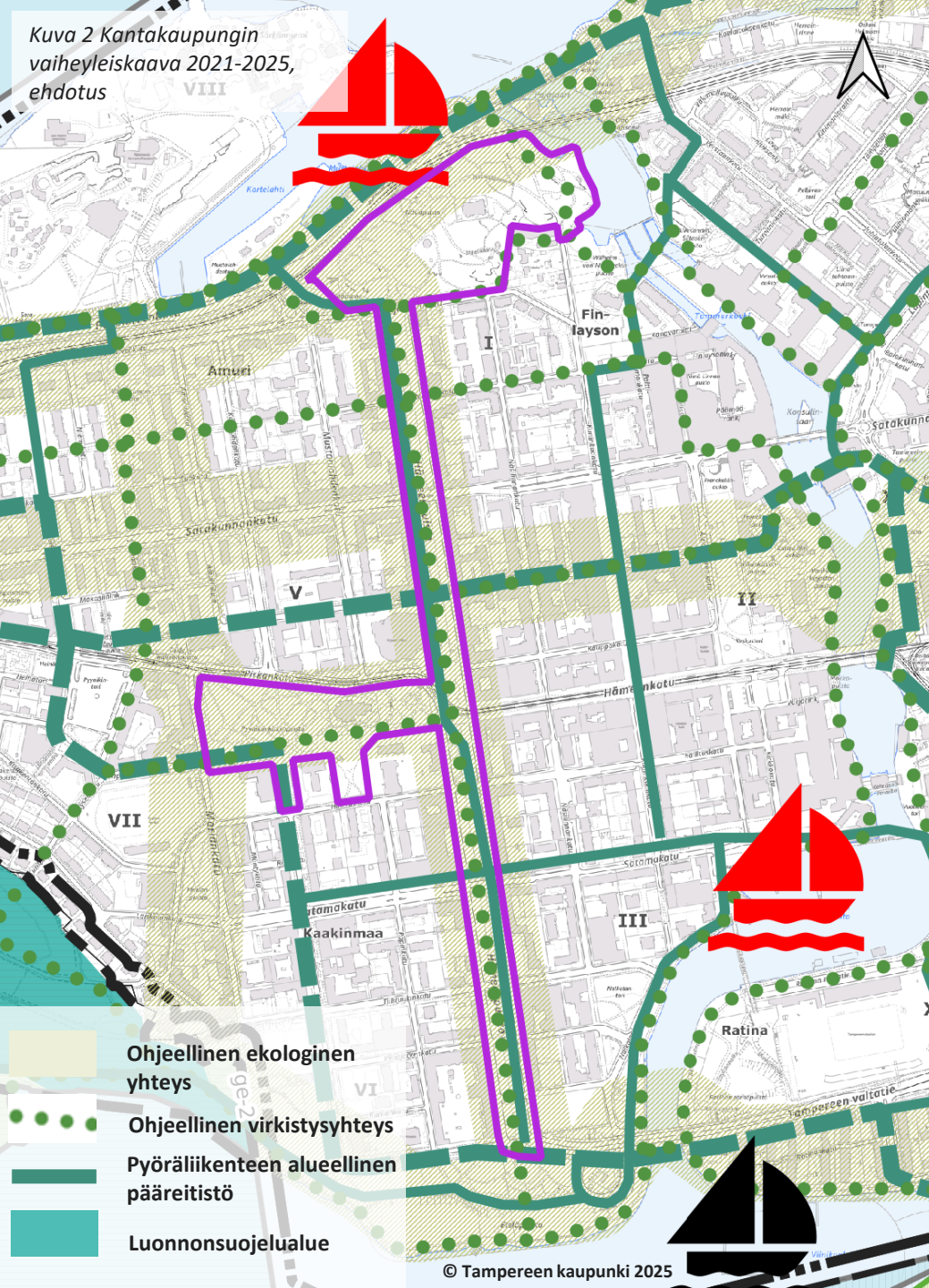
Liito-oravaselvityksen aluerajaus on asemakaava-aluetta laajempi ja kattaa Hämeenpuiston lisäksi Pyynikin kirkkopuiston ja Näsinpuiston (Kuva 1). Selvitysalueen laajuus on noin 19 hehtaaria. Alueelta on laadittu liito-oravaselvitys asemakaavan valmisteluvaiheessa keväällä 2021. Tämä selvitys laadittiin asemakaavaehdotuksen valmistelua varten.

Selvitys on laadittu viranomaisohjeistuksen mukaisesti ja selvityksen on laatinut erikoissuunnittelija, FM maantieteilijä Saija Kouko Tampereen kaupungilta.

Maastokäynnin tavoitteena oli kartoittaa liito-oravalle soveltuvat biotoopit, pesäpuut ja kulkuyhteydet. Selvitys toteutettiin ”Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt” (Nieminen & Ahola (toim.) 2017) mukaisesti papanakartoitusmenetelmää käyttäen. Liito-oravan esiintymistä kartoitettiin etsimällä liito-oravan papanoita puiden tyviltä sekä muita merkkejä lajista kuten virtsajälkiä. Selvityksessä kartoitettiin myös liito-oravalle soveltuvat pesäpuut.

Kartoituspäivänä 20.3.2025 oli puolipilvistä ja lämpötila +6 °C. Maassa ei ollut lunta, mutta maa oli vielä osittain jäässä. Puiden tyvet ja latvat olivat lumesta vapaita, puissa ei ollut vielä lehtiä, eikä kasvillisuus ollut vielä puhjennut puiden tyville, joten liito-oravan papanoiden ja mahdollisten pesien havainnointi oli vaivatonta. Selvitys ei sisällä merkittäviä epävarmuustekijöitä ja sen katsotaan sisältävän riittävät tiedot alueen asemakaavoituksen pohjaksi.

Yleiskaavan viherverkosto

Keskustan strateginen yleiskaava

Selvitysalue kuuluu keskustan strategisen osayleiskaavan alueeseen. Hämeenpuisto, Pyynikin kirkkopuisto ja Näsinpuisto ovat yleiskaavassa osoitettuja viher- tai virkistysalueiksi sekä osiksi kehitettävää viher- ja virkistysvyöhykettä. Viher- ja virkistysvyöhykkeellä on kehitettävä viher- ja virkistyspalveluiden laatua ja jatkuvuutta siten, että Pyynikin, Kaupin ja lidesjärven saavutettavuus keskustasta sekä yhteydet järveltä järvelle paranevat

Vireillä oleva kantakaupungin vaiheyleiskaava 2021-2025, ehdotus 03/2024

Vireillä olevassa kantakaupungin yleiskaavassa Hämeenpuistoon on osoitettu pohjois-etelä-suuntainen ohjeellinen ekologinen yhteys. Yhteys on luokiteltu puustoiseksi sekä avoimeksi ekologisiksi yhteydeksi. Tämä ekologinen yhteys yhdistää Pyhäjärven ja Näsjärven rantojen vihervyöhykkeet toisiinsa. Ekologiset yhteydet ovat merkittäviä eliölajien liikkumiselle ja luonnon monimuotoisuuden säilymiselle. Ekologisen yhteyden toimivuus ja kytkeytyminen keskuspuistoverkoston on turvattava. Ekologinen yhteys on säilytettävä mahdollisimman leveänä ja kehitettävä kullekin yhteystypille ominaisella tavalla.

Puustoisia yhteyksiä on kehitettävä latvuspeitteisyydeltään yhtenäisiksi ja lajistoltaan monimuotoisiksi. Avoimet yhteydet mahdollistavat muun muassa niittykasvillisuudesta riippuvaisen hyönteislajiston esiintymistä ja levittäytymistä. Avoimissa yhteyksissä on huolehdittava avointen luonnon- ja kulttuuriympäristöjen jatkuvuudesta ja kytkeytymisestä keskuspuistoverkoston avoimiin osiin sekä säilyttämisestä ja kehittämisestä siten että avoimista alueista riippuvainen lajisto pystyy menestymään alueella. Tarkemman suunnittelun yhteydessä ratkaistaan ekologisen yhteyden täsmällinen sijainti ja leveys huomioiden arvokkaat luontokohteet sekä kulttuurihistorialliset ja maisemalliset arvot.

Kuva 3 Keskustan strategisen osayleiskaava. Selvitysalueen rajausta keltaisella.

Lähtötiedot

Aiemmat liito-oravahavainnot

Näsinpuiston liito-oravat selvitetiin keväällä 2019 Särkänniemen-Mustalahden asemakaavahankkeeseen liittyvän eliöstö- ja biotooppiselvityksen yhteydessä. Alueelta löytyi tuolloin liito-oravan käytössä oleva elinympäristö. Papanaa löytyi 11 puun tyveltä. Liito-oravan ydinalue sijoittui vuonna 2019 puiston länsiosaan. (Kuva 4)

Laji.fi –viranomaisportaalin havainnot

Liito-oravan havaintotiedot tarkistettiin 11.4.2025 Laji.fi –viranomaisportaalista. Selvitysalueelta on tehty vuosien 2017-2020 aikana neljä asukashavaintoa liito-oravasta, kolme Pyynikin kirkkopuistosta ja yksi Hämeenpuistosta. Vuonna 2022 asukashavaintoja ilmoitettiin erityisesti Pyhäjärvenkadun ja Pyhänjärven rannan väliseltä alueelta. Tuoreimmat asukashavainnot lajista on tehty vuonna 2024 Pyynikintorilta, Satamakadulta ja Kauppakadulta. (Kuva 5)

Selvitysalueelta ja sen läheisyydestä laaditut liito-oravaselvitykset

Näsinpuistosta vuonna 2019 laaditun liito-oravaselvityksen lisäksi vuonna 2021 laadittiin Hämeenpuiston asemakaavahankkeen valmisteluvaiheeseen liittyen liito-oravaselvitys. Aluerajaus oli vastaava kuin tämän selvityksen. Lajista ei vuonna 2021 tehty havaintoja.

Koulukatu 19 ja 23 asemakaavamuutosta varten laadittiin vuonna 2023 liito-oravaselvitys, mutta lajista ei tehty tuolloin havaintoja. Samana vuonna laadittiin myös Eteläpuiston ja Svenska samskolanin asemakaavatöiden yhteydessä sekä Amurin täydennysrakentamiseen liittyviä asemakaavoja varten liito-oravaselvitykset. Selvitysten yhteydessä ei tehty liito-oravahavaintoja.

Kuva 4 Näsinpuiston liito-oravaselvityksen 2019 tulokset.

Laaditut selvitykset:

- Eteläpuiston asemakaava 8581 liito-oravaselvitys. Sitowise 2023
- Asemakaava 8872 liito-oravaselvitys 2023. Sitowise
- Koulukatu 19, 23 asemakaava 8883, liito-orava- ja lepakkoselvitys. Sitowise 2023
- Amurin alueen liito-oravaselvitys. WSP 2023
- Hämeenpuiston asemakaava 8848, liito-orava- ja lepakkoselvitys. Sitowise 2021
- Särkänniemi – Mustalahden asemakaavan 8663 eliöstö- ja biotooppiselvitys. FCG 2020

Kuva 5 Selvitysalueen aiemmat liito-oravahavainnot. Tilanne 11.4.2025.

Asemakaava 8848 Liito-oravaselvitys 2025

Selvitysalueen yleiskuvaus

Selvitysalue koostuu kolmesta puistoalueesta, Hämeenpuisto, Pyynikin kirkkopuisto ja Näsinpuisto.

Näsinpuisto toimii Hämeenpuiston pohjoisena päätepisteenä. Näsinpuisto sijoittuu ympäristöään korkeammalle Näsinkallion alueelle ja on kasvilajistoltaan kaupungin monipuolisimpia puistoja. Puistosta avautuu hienot näkymät Näsijärvelle. Puistossa on liito-oravan kannalta paljon kookkaita kuusia tuomassa liikkumiseen suojaan, mutta myös koloja ja risupesä, joissa liito-orava voi levähtää tai pesiä. Lehtipuita kuten haapaa ja koivua on alueella liito-oravan ravinnoksi, samoin mäntyä, josta liito-orava syö kukintoja ja vuosikasvaimia. (Kuva 8)

Pyynikin kirkkopuisto muodostuu kirkosta ja sen edustapuistosta sekä vanhasta puistomaisesta hautausmaasta. Alueella kasvaa mm. vanhoja lehtikuusia, vaahteroita, tammia, koivuja ja pihtoja. Puissa on runsaasti liito-oravalle soveltuvia pesäkoloja. (Kuva 6)

Hämeenpuistossa on noin 400 puuta neljässä suurivissä. Yleisin puulaji on lehmus, mutta alueelta löytyy myös vaahteraa, lehtikuusta ja jalokuusta. Puustoa on vähitellen uusittu vuoden 1994 yleissuunnitelman pohjalta. (Hämeenpuisto, asemakaavan selostus 2023) Puissa on liito-oravallekin soveltuvia pesäkoloja runsaasti, mutta laajempi suojapuusto (kuusi) puuttuu. Hämeenpuisto ei ole liito-oravalle tyypillisesti soveltuvaa elinympäristöä, mutta laji voi käyttää puiston puustoa liikkumiseen. (Kuva 7)

Kuva 6 Pyynikin kirkkopuisto keväällä 2025.

Kuva 7 Hämeenpuisto keväällä 2025.

Kuva 8 Näsinpuisto keväällä 2025.

Tulokset

Selvitysalueelle ei keväällä 2025 sijoittunut liito-oravan lisääntymis- tai levähdyspaikkoja. Alueelta havaittiin ainoastaan yksi papanapuu aivan Hämeenpuiston eteläosasta, läheltä Eteläpuistoa. Vaikuttaisi siltä, että Hämeenpuiston eteläpäässä on liito-orava käynyt kurkkaamassa tai ehkä liikkunut Hämeenpuistoa pitkin. Yhden papanahavainnon perusteella vaikuttaisi kuitenkin sieltä, että laji ei tällä hetkellä käytä Hämeenpuistoa aktiivisesti kulkureittinään. Tähän viittaa myös se, että lajille soveltuvista Näsinpuistosta tai Pyynikin kirkkopuistosta ei tehty havaintoja.

Näsinpuisto ja Pyynikin kirkkopuisto ovat edelleen liito-oravalle soveltuvaa elinympäristöä. Näsinpuistossa oli vuonna 2019 mahdollinen liito-oravan pesintä. Selvitysalueella toteutettiin liito-oravaselvitys vuonna 2021. Tällöin alueelta ei tehty havaintoja liito-oravasta.

Selvitysalueen läheisyydestä on joitakin tuoreita asukashavaintoja liito-oravasta vuodelta 2024. Vaikuttaisi, että nämä yksittäisen yksilön havainnot ovat poikasen harhailuja asuinpaikkaa etsiessään. Havainnot on tehty syksyllä 2024.

Selvitysalueella on runsaasti liito-oravalle soveltuvia kolopuita ja jonkin verran soveltuvia risupesä. Pesäpuut sijoittuvat pääosin Pyynikin kirkkopuistoon ja Näsinpuistoon. Hämeenpuiston pohjoispäässä on myös runsaasti liito-oravalle soveltuvia kolopuita.

Selvitysalueelta on ainoat hyvät liito-oravan kulkuyhteydet Pyynikin metsäalueelle eli lounaan suuntaan. Yhteydet Tammerkosen itäpuolelle ovat poikki, eikä liito-oravan ole mahdollista kulkea esimerkiksi Kaupin metsäalueen elinympäristöille tai itään Iidesjärven elinympäristöille.

Pyynikiltä on hyvät kulkuyhteydet Pyynikin kirkkopuistoon ja Eteläpuistoon, mutta siitä eteenpäin Hämeenpuistoon ja Näsinpuistoon kulkuyhteydet heikentyvät. Pirkankadun ylitykset ovat haastavia liito-oravalle sekä pohjoinen yhteys Näsiaukeen kautta Näsinpuistoon. Hämeenpuiston kulkuyhteyttä heikentävät puiston kanssa risteävät kadut, joilla puiston reunapuusto ei ole korkeaa ja katualue on leveä. Heikoiksi kulkuyhteydskohdiksi tunnistettiin Satakunnankadun, Hämeenkadun, Hallituskadun ja Satamakadun kohdat.

Asemakaava 8848 Liito-oravaselvitys 2025

TULOKSET

- selvitysalue
- papanahavainto 2025

Elinympäristöt 2025

- soveltuva elinympäristö

Soveltuvat kulkureitit 2025

- mahdollinen
- heikko
- yhteystarve

Potentiaaliset pesät 2025

- luonnonkolo
- pönttö
- risupesä
- liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikka 2019
- papanahavainto ennen v. 2025 (aiemmat selvitykset)
- asukashavainto liito-oravasta ennen v. 2025 (Laji.fi)

Johtopäätökset

Selvitysalueelta ei keväällä 2025 havaittu liito-oravan lisääntymis- tai levähdyspaikkoja. Näsinpuiston vuonna 2019 havaittu liito-oravan elinpiiri ja erityisesti sen ydinalue on edelleen tulkittava lajin lisääntymis- ja levähdyspaikaksi (KHO 2451/2023, EUT C/477/19).

Alueelta ei saatu varmoja merkkejä siitä, että laji käyttäisi Hämeenpuistoa kulkureittinään. Puistosta on kuitenkin aiempi asukashavainto liito-oravasta ja Näsinpuistossa on ollut mahdollinen liito-oravan pesintä, joten on oletettavaa, että liito-orava pystyy käyttämään Hämeenpuistoa ainakin osittain kulkureittinään.

Vaikka liito-oravaa ei keväällä 2025 selvitysalueelta havaittu, on mahdollista, että laji löytää uudestaan Näsinpuiston lajille soveltuville alueille. Pyynikin kirkkokuistossa on myös lajille soveltuvaa elinympäristöä ja Pyynikin elinympäristöt lähellä, joten voi olla, että tulevaisuudessa myös Pyynikin kirkkokuistossa asustaa liito-orava.

Liito-oravalle soveltuvat elinympäristöt Pyynikin kirkkokuistossa ja Näsinpuistossa tulisi säilyttää ja alueen hoidossa varmistaa, että puusto kehittyy liito-oravalle suotuisana myös jatkossa.

Hämeenpuistoon yleiskaavassakin osoitettua ohjeellista, puustoista ekologista yhteyttä tulisi kehittää katualueiden katkoskohtien osalta latvuspeitteisyydeltään yhtenäisemmäksi. Ekologisen yhteyden suunnittelussa tulee ottaa huomioon Hämeenpuistoon liittyvät kulttuurihistorialliset arvot.

Kuva 10 Satakunnankatu muodostaa laajan puuttoman katkosalueen Hämeenpuiston liito-oravayhteyteen (Vaisala RoadAI-palvelu 2025).

Kuva 11 Satamakadun katualue on leveä ja puuton ja muodostaa haastavan kohdan liito-oravan ylitykselle (Vaisala RoadAI-palvelu 2025).

Lähteet

Lähtötiedot

- Amurin alueen liito-oravaselvitys. WSP 2023
- Asemakaava 8872 liito-oravaselvitys 2023. Sitowise
- Eteläpuiston asemakaava 8581 liito-oravaselvitys. Sitowise 2023
- Hämeenpuisto, asemakaavan selostus 25.9.2023, asemakaava nro 8848. Tampereen kaupunki 2023.
- Hämeenpuiston asemakaava 8848, liito-orava- ja lepakkoselvitys. Sitowise 2021
- Koulukatu 19, 23 asemakaava 8883, liito-orava- ja lepakkoselvitys. Sitowise 2023
- Laji.fi viranomaisportaali. Liito-oravan havaintotiedot tarkistettu 11.4.2025.
- Särkänniemi – Mustalahden asemakaavan 8663 eliöstö- ja biotooppiselvitys. FCG 2020
- Tampereen karttapalvelu Oskari 2025: Liito-oravahavainnot, elinympäristöt ja kulkuyhteydet
- Tampereen karttapalvelu Oskari 2025: Tampereen kantakaupungin vaiheyleiskaavan kaavayhdistelmä. Sisältää yleiskaavat: Kantakaupungin yleiskaavan 2040, Kantakaupungin yleiskaava valtuustokausi 2017-2021, kantakaupungin yleiskaavan valtuustokausi 2021-2025, ehdotus
- Tampereen karttapalvelu Oskari 2025: Tampereen keskustan strategisen osayleiskaavan aineisto

Muut lähteet

- EUT C/477/19. EU:n luontodirektiiviin liittyvä EY-tuomioistuimen oikeustapaus liittyen direktiivilajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen suojeluun, 2.7.2020.
- Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt (Nieminen & Ahola (toim.), Suomen ympäristö 1/2017)
- Hanski, Ilpo K. Liito-orava, Biologia ja käyttäytyminen. Metsäkustannus 2016.
- Korkein hallinto-oikeus, päätös 2451/2023. Luonnonsuojelulain mukaista hallintopakko koskeva asia, 30.8.2023.
- Liito-orava-LIFE, Liito-oravan huomioiminen kaupunkisuunnittelussa. Hyvien käytäntöjen opas. Liito-orava LIFE (LIFE17/nat/FI/000469), Espoon, Jyväskylän ja Kuopion kaupungit 2021.
- Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi. Opas tekijälle, tilaajalle ja viranomaiselle. 2. korjattu painos. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 43 / 2023. Katariina Mäkelä ja Päivi Salo.
- Suomen lajien uhanalaisuus, Punainen kirja 2019. Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.)